

Bölüm 7

DİYARBAKIR VE GAP BÖLGESİNDE BİTKİ KORUMA

Abuzer SAĞIR¹

GİRİŞ

İnsan beslenmesinin temel gıda kaynakları bitkisel ve hayvansal ürünlerdir. Ülkemizin ana sektörlerinde biri tarım olmakla beraber tarımın da en önemli üretim faaliyeti bitkisel üretimdir. Bir ülkenin gıda ihtiyacının kendi öz kaynakları ile temin edilmesi ve hatta ihtiyaç fazlasının ihraç edilmesi arzulanan bir durumdur. Kovid-19 salgını ile tarım ürünlerinin ne kadar önem arz ettiği bir kez daha anlaşılmıştır. Günümüzde dünya nüfusunun hızla artması ve tarımsal üretimin yeterli olmaması nedeniyle buğday gibi bazı ürünler stratejik bir meta haline gelmiştir.

Türkiye farklı iklim ve coğrafi bölgelere sahip olması nedeniyle çeşitli tahıl, baklagil, endüstri bitkileri, sebze ve meyve gibi farklı ürünler yetiştirilmektedir. Bitkisel üretim alanlarının %67.5'i tarla bitkileri, %15.4'ü meyve, içecek ve baharat bitkileri, %13.7'si nadas, %3.4'ü sebze ve %0.02'si süs bitkilerinden oluşmaktadır (TÜİK, 2020). GAP bölgesi olarak adlandırılan, Güneydoğu Anadolu bölgesi tarımsal üretimin önemli bölgelerinden biri konumundadır. Bu bölgede Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illeri yer almaktadır. Bölgenin toplam bitkisel üretim alanı 3.2 milyon ha olup, bu alanın, %78.8'inde tarla (buğday, arpa, pamuk, mısır, çeltik, susam, kırmızı mercimek, nohut, tütün), %13.2'sinde meyve (Antepfıstığı, bağ, badem, incir, kiraz, dut), %2.1'inde sebze (kavun, karpuz, domates, biber, patlıcan, salatalık ve soğan) tarımı yapılmakta ve %5.9' u nadas alanı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca tıbbi ve aromatik bitkiler ile yağlık tohumlu bitkiler çok az alanda yetiştirilmektedir (Çetinkaya ve ark., 2013).

Ülkemizde yaklaşık 23.1 milyon hektar alanda tarım yapılmakta ve bu alanın, %11.4'ü (3.2 milyon ha) GAP bölgesinde yer almaktadır. GAP devreye girmeden önce bölgede sulanabilir arazi oranı %5 iken, proje bitiminde arazinin %60 (2.1 milyon ha) sulanması öngörülmektedir. Buna ek olarak, mülga Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM) projelerinin 200 bin ha ve

¹ Prof. Dr. (Emekli), Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bitki Koruma Bölümü, asagir21@gmail.com, ORCID iD: 0009-0007-5267-0275

Genel Müdürlüğü” döneminde, her ilde bir **“Zirai Mücadele ve Karantina Müdürlüğü”** kurulmuştur. Bakanlıkta, 1985 yılında yapılan reorganizasyon ile söz konusu Müdürlük, İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne Müdürlüğüne bağlı **“Bitki Koruma Şubesi”** şeklinde yapılandırılmış, daha sonra yapılan başka bir değişiklikle, bu yapılanma **“Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şube Müdürlüğü ”** şeklinde değiştirilmiştir. Yapılan bu değişikliklerle, Bitki Korumanın uygulama Teşkilatı küçülmüş ve dolayısıyla etkinliği de azalmıştır. Diğer bir problem, Bitki Koruma bölümü mezunlarının bu şubede yeterince istihdam edilmemesi ve yetişmiş elemanların çok kolay bir şekilde diğer şubelerde görevlendirilmesidir. Bu yapılanma tekrar gözden geçirilmeli, Taşra Teşkilatı, Bitki Koruma konusunda eğitim görmüş elemanlar ile takviye edilmelidir.

14. Pestisit kullanımının azaltılmasında en önemli metotlardan biri de tahmin uyarı modellerinin kullanımınıdır. Tahmin ve uyarı sistemleri, zararlı populasyon yoğunluğunun değişmesinde etkili olan tüm faktörleri değerlendirerek, ekonomik eşik düzeyini önceden tahmin etmek, buna göre ilaçlamanın gerekli olup olmadığına karar vererek en uygun ilaçlama zamanını doğru olarak saptamak ve üreticileri önceden uyarılması şeklinde yürütülmektedir. Tahmin uyarı sisteminde elde edilen bilgiler, çeşitli basın yayın ve oluşturulan iletişim gurupları vasıtasıyla üreticilere aktarılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ağar, S., H. Aydınoglu, O. Temel, K. İkizunal ve H. Ece, 1991. Pestisit Kullanımının Tarihçesi, Bugünü ve Geleceği. Türk Entomoloji dergisi, 15(4): 247-256.
- Anonim., 1986. Güneydoğu Anadolu Projesi Tarımsal Kalkınma Sempozyumu, 18-21 Kasım 1986, A.Ü. Ziraat Fakültesi Basımevi, Ankara.,
- Anonim., 1997. 1997 Yılı Zirai Mücadele Uygulama Prensipleri. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Anonim., 2020. Türkiye’de Biyolojik Mücadele. TAGEM e- Bülten, Yıl 2020, N0:8., Ankara.
- Anonim., 2023. GAP Bölgesi İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şube Müdürlükleri.
- Arslan, Z.F. 2018. Şanlıurfa İli Pamuk Tarlalarında Sulama Sonrası Yabancı Otlar ile ilgili Yaşanan Değişimler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Harran Tarım ve Gıda Bilimleri dergisi, 22(1): 109-125.**
- Atalay, D. A.,D. Şakar, A. Sağır, M. Başbağ ve R. Demirel, 1997. GAP’ın Tarımsal Yapı Üzerine Etkileri, GAP’ın Ekoloji ve Tarıma etkileri, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, No: 125. S.29-38.
- Aysan, Y., F. Şahin, R. Kotan, M. Mirik, H. Saygılı ve N. Üstün, 2013. (Editörler : H. Saygılı, F. Şahin, Y. Aysan) Bitki Bakteri Hastalıklarıyla Mücadele. Bitki Bakteri Hastalıkları. Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri, 87 Sok. No:4/A, Bornova/İzmir. S. 3-28.
- Balamir, S, 1973. Yakın Doğuda Çöl Çekirgesi (*Schistoerca gregaria* Forsk.) 1952 sayı 3.pdf (dergipark.org.tr).
- Baykal, N. 1995. Fitopatoloji (2.Basım). Uludağ Üniversitesi Basımevi, 368. Bursa.
- Bayhan, E., ve E. Kaplan, 2017. Şanlıurfa Tarım Alanlarında Üreticilerin Bitki Koruma Uygulamalarında Yaşadığı Sorunlar”, 1. Tarım ve Gıda Etiği Kongresi (Uluslararası Katılımlı) Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 10-11 Mart 2017, ANKARA.(Poster Bildiri)
- Bayhan, E. ve E. Kaplan, 2017. Şanlıurfa’daki İlaç Bayilerine Göre Bitki Koruma Uygulamalarına Ait Sorunların Belirlenmesi”, 1. Tarım ve Gıda Etiği Kongresi (Uluslararası Katılımlı) Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 10-11 Mart 2017, ANKARA. (Poster Bildiri)
- Bengisu, G., 2014. GAP Bölgesinin Organik Tarım Potansiyeli ve Uygulanabilirliği. WWW. 26324 (dergipark.org.tr), 26 (B) – 2014 38-44 ISSN:1307-3311.
- Biçici, M., H. Erkilic, Y. Dede, S. Toker, Ö. Çınar ve A. Çınar, 1995. GAP Alanında Zirai Mücadele Politikasına Esas Teşkil edecek Fungal ve Bakteriyal Hatalıkların Saptanması. GAP Bölgesi Bitki Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, 27-29 Nisan 1995, Şanlıurfa.
- Cramer, H. H., 1967. Plant protection and World Cropp Roduction. Pflanzenschutz Nachrichten (Bayer), 1967/1, 516.
- Çetinkaya, H., E. Kendal ve M. S. Saya, 2013. Ekolojik Tarım Açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi 6 (1): 195-198,

- Delen, N., 2016. Fungisitler (2.Baskı). Nobel bilim ve Araştırma Merkezi, Yayın No:43, İstanbul, 318 S.
- Elekçioğlu, İ.H., S. Enneli, G. Öztürk, İ. Tekin ve U. Gözel, 1995. GAP Bölgesinde Sorun Olabilecek Önemli Bitki Parazit Nematodları ve Alınması Gerekli Önlemler. GAP Bölgesi Bitki Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, 27-29 Nisan 1995, Şanlıurfa.
- Ertekin, S., 2010. Diyarbakır'ın Bitkileri. Diyarbakır Tarım, Doğa ve Çevre Sempozyumu, 01-03 Haziran 2010, Diyarbakır.
- GAP, 2023. GAP'ta Son Durum. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, http://www.gap.gov.tr/upload/dosyalar/pdfler/2022_GAP_SON_DURUM.pdf (24.10.2023)
- Kaplan, E., 2014. GAP Bölgesindeki Bitki Koruma Uygulamalarına Ait Sorunların Belirlenmesi. Dicle Üniversitesi FEN Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü, Bitki Koruma Anabilim Dalı. (Yüksek Lisan Tezi), 125 s., Diyarbakır.
- Kaplan, E., 2016. GAP Bölgesinde Kullanılan Pestisitlerin Güvenilir Gıda ve Tarım Etiğine Etkisi. Türkiye Biyoteknik Dergisi, 3 (4): 198-205.
- Kaplan, E. ve E. Bayhan, 2016. GAP Bölgesinde Çalışan Teknik Elemanların Bitki Koruma Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar. Uluslararası Katılımlı 6. Bitki Koruma Kongresi, 5-8 Eylül 2016, Konya, Türkiye 398. (Poster Bildiri).
- Kansu, İ.A., 1994. Genel Entomoloji (7. Baskı). Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:1176, Ankara, s.426.
- Kara, B. ve Z. Şimşek, 2016. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Pestisit Satış Yerlerinin Yasal Düzenlemelere Uygunluk Durumunun Değerlendirilmesi. Turk. J. Public Health, 14(1):32-42.
- Kaya, Y. ve Ö. Aksakal, 2005. Endemik Bitkilerin Dünya ve Türkiye'deki Dağılımı. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1):85-100.
- Kaymak, S. ve ark., 2015. Ülkemizde Zirai Mücadele Girdilerinin Değerlendirilmesi. Zirai Mücadele Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Ankara, 42 s.
- Kıran, E., 1995. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Hububat'ta Zararlı Süne (*Eurygaster integriceps*) 'nun Durumu. GAP Bölgesi Bitki Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, 27-29 Nisan 1995, Şanlıurfa.
- Kutlu, Ü. B., 2023. Dünya ve Türkiye Pamuk Üretimi. T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü. [dunya-ve-turkiye-pamuk-uretimi-umit-bayram-kutlu.pdf](https://www.gida.gov.tr/Upload/2023/09/25/dunya-ve-turkiye-pamuk-uretimi-umit-bayram-kutlu.pdf) (Erişim tarihi, 25.09.2023).
- Özercan, B. ve R. Taşçı, 2022. Türkiye'de Pestisit Kullanımının İller, Bölgeler ve Pestisit Grupları Açısından İncelenmesi. Araştırma Makalesi, Ziraat Mühendisliği (375), 75-88
- Özer, Z., İ. Kadioğlu, H. Önen ve N. Tursun, 1998. Herboloji (Yabancı Ot Bilimi), 2. Baskı. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi yayınları No: 20, Tokat, s.404.
- Tekinel, O. ve B. Çevik, 1995. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde (GAP) Çevre-Etki Değerlendirmesi (ÇED) ile ilgili Yürütülmesi Gerekli Öncelikli Konular. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dekanlığı, Yayın No:18, Adana 12 s.
- Uludağ, A. ve M. Katkat, 1991. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Pamuk Ekim Alanlarındaki Yabancı Otların Yayılış Alanlarının ve Yoğunlukların Belirlenmesi Üzerinde Araştırmalar. VI. Türkiye Fitopatoloji Kongresi, 7-11 Ekim 1991, İzmir.
- Uludağ, A. 1993. Diyarbakır Yöresinde Yetiştirilen Buğday Mercimek Kültürlerinde Önemli Yabancı Otların Dağılışı ve Bunların Bazı Biyolojileri Üzerinde Araştırmalar. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Bitki Koruma Bölümü (Yüksek Lisan Tezi), Tokat.
- Uludağ, A. ve M. Katkat, 1993. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Meyve Fidanlıklarında Bulunan Yabancı Otlar ve Yoğunluklarının Belirlenmesi Üzerinde Çalışmalar. Türkiye 1. Herboloji Kongresi, 3-5 Şubat 1993, Adana.
- Uygun, N., H. Başpınar, E. Şekeroğlu, S. Kornoşor, A.F. Özgür, İ. Karaca, M.R. Ulusoy, ve C. Kazık, 1995. GAP Alanında Zirai Mücadele Politikasına Esas Teşkil Zararlı ve Yararlıların Saptanması. GAP Bölgesi Bitki Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, 27-29 Nisan 1995, Şanlıurfa.
- Uygur, S., B. Özhan ve F. N. Uygur, 1995. Antep Fıstığı (*Pictactica vera* L.)'ndeki Önemli Yabancı Ot Türleri ve Bu türlerin Mücadelesi. GAP Bölgesi Bitki Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, 27-29 Nisan 1995, Şanlıurfa.
- Uzun, A., 1988. Türkiye'de Mercimek (*Lens esculentus*) Tarlalarında Sorun Olan Yabancı Otlarla Mücadele İmkanlarının Araştırılması. Diyarbakır Zirai Mücadele Araştırma Enstitüsü. Nihai Rapor.
- Tezcan, S., 2020. Analysis of The Insect Fauna of Turkey and Suggestions For Future Studies. Munis Entomology & Zoology, 15 (2): 690-710.
- Tiryaki, O, R. Canhilal ve S. Horuz, 2010. Tarım ilaçları kullanımı ve Riskleri. Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Dergisi, 26 (2) :154 – 169.**
- TÜİK, 2020. Bitkisel Üretim verileri. Tarım ve Orman Bakanlığı.
- Saygılı, H., Y. Aysan, F. Şahin, S. Soylu, M. Mirik ve R. Kotan, 2014. Fitobakteriyoloji I. Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No:19, Tekirdağ, S.20-22.
- Şimşek, Z. ve N. Yaşarakıncı, 1989. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Süne (*Eurygaster integriceps* Put.)'nin Yumurta Parazitlerinin Biyoekolojisi. Uluslararası Biyolojik Mücadele Sempozyumu,, 1989, Antalya.
- Yalçın, A., 2020. Diyarbakır İl'i Zirai İlaç Bayilerinin Mesleki ve Bilgi Durumunun Araştırılması. Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bitki Koruma Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), 61 s.
- Yılmaz, M.A., S. Baloğlu, M. Özasan ve M.E. Güldür, 1995. GAP Bölgesinde Kültür Bitkilerinde Belirlenen Virüsler. GAP Bölgesi Bitki Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, 27-29 Nisan 1995, Şanlıurfa.
- Yüksel, M., 1968. Güneydoğu Anadolu'da süne *Eurygaster integriceps* Put. 'un Yayılışı, Biyolojisi, Ekolojisi, Epidemiyolojisi, ve zararı üzerinde araştırmalar. Zir. Müc. ve Zir. Kar. Gen. Müdürlüğü Yayınları No:46, Ankara, S. 255.